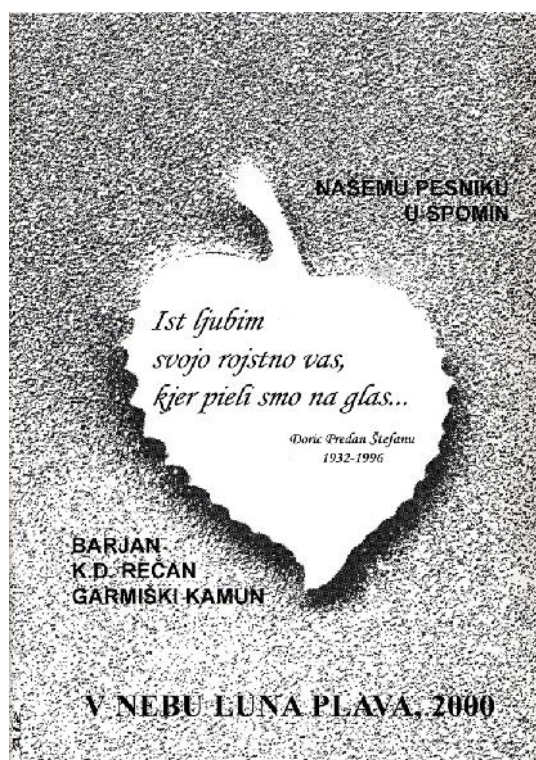

V NEBU LUNA PLAVA
Gorenje Bardo (Grmek)
30.9.2000 ob 20.00
Dori Predan Štefanu

Kar govorimo o kajšnem pesniku, nam pride ponavadi na pamet podoba človeka, ki si ga fizično ne predstavljamo kot orjaka, ampak se nam zdi, da živi samo v očeh, ki odkrivajo globoko žalost.

Vsak vie, de za Doricja Predana nie bluo takuo.

Videt ga na polju, ko se je trudil pod soncam, je bil kot pravi kmet, ki se je postavljju naravi po naših dolinah za ukrast naši zemlji tisto malo rodovine, ki jo je mogla dati, za de družina je imiela kiek za živet.

Videt ga v družbi, je bil vesel ali žalostan po priložnosti in je zmieran gledu vplesti vse tiste, ki so bili prisotni.

Kar pa je branu naše pravice, je bil pravi orjak, in buj, ki so ble močne sile proti njemu, buj on je rasu in s svojo besedo kliestu po glavi nasprotniku.

Se vie, de tudi on je bil človek, tudi on je napravil napake, morda še več kot drugi, ker je bil zmieran v parvi varsti in nie imel kosmatega jizika, in njega ideje so bile takuo globoke in korenitne, da so ga, kajšankrat, tudi zapejale.

Kar pa je paršu h sebe, se je grivu za napako, ki je bil napravu, in z enako močjo jo je gledu poravnat, in dosti krat je težkuo podžgerju tudi zavoj napak, za katere nie bil on kriv.

Tak je bil kot človek, pa mi smo se dali nalogo, da pregledamo njegovo pesniško delo.

IZIDOR PREDAN - DORIC

Kulturni in politični delavec, pesnik in pisatelj, rojen 7. maja 1932 na Gorenjem Bardu (občina Grmek) v Benečiji. Umrli je 11. avgusta 1996 na prazniku Slovencev v Matajurju.

Oče Andrej, kmet, mati Ana Chiabai, kmetica iz Gorenjega Grmeka. Z materino pomočjo je že kot otrok začel brati slovenske povesti iz zbirke *Družbe svetega Mohorja* in vzljubil slovenski jezik. Italijansko osnovno šolo je dokončal v bližnji vasi Platac. V številni in širomašni Štefanovi družini (Doric je bil deseti in zadnji sin) so si pomagali kot dninarji in tudi Predan je služil nekaj časa za hlapca pri kmetu v sosednji vasi, ko še ni bil dopolnil 14 let.

Vedno je rad segal po knjigah in z narodno zavestjo je rasla v njem tudi politična zavest, da brez odprave socialnih krivic ne bo miru, ne bo pravice za najširše sloje loveštva. Zato je postal komunist, še prej pa je deloval v naprednih slovenskih organizacijah. Že 1948, ko mu je bilo 16 let, je postal odgovoren za Zvezo slovenske mladine v Benečiji v sklopu Gorice in Benečije. Ta odgovornost mu je bila potrjena tudi na ustanovnem kongresu DFS (Demokratična fronta Slovencev) 1. maja 1949. Ko so 1950 ustanovili konzorcij za izdajanje *Matajurja*, je bil med ustanovnimi člani in tudi član uredništva. Zaradi slovenstva ter jasne in odločne nasikarske besede je bil preganjan in se je moral braniti na sodišču. Bil je tudi večkrat zaprt, največ časa od 23. oktobra 1953 do 7. maja 1954. Ko se je vrnil iz zapora, je bil maja 1954 izvoljen za tajnika SFS (Socialistična fronta Slovencev) za Videmsko pokrajino. Oktobra 1955 je bil med ustanovitelji prvega slovenskega društva Benečije - društva Ivan Trinko v Vedadu. Več let je vodil to društvo kot tajnik in še več kot predsednik (od 1960 do 1974). Kot prvi je organiziral Dan emigranta 1964 in bil pobudnik Kamenice (1971), to je srečanja sosednjih narodov. Bil je delegat Benečije na ustanovnem obnem zboru SKGZ in kasneje izvoljen v glavni in izvršni odbor in večkrat izvoljen za podpredsednika te krovne slovenske organizacije v Italiji. Bil je tudi član teritorialnega odbora SKGZ za videmsko pokrajino. 1956. je bil izvoljen v občinski svet v Grmeku. Na listi KPI je dvakrat kandidiral za deželni svet F-JK in enkrat za videmsko pokrajino. 1956. je opravil kot privatist nižjo maturbo na slovenski srednji šoli v Trstu. Več let je bil član pokrajinskega in deželnega odbora Zveze kmetov (Alleanza coltivatori) in v tem svojstvu je organiziral socialno pomoč kmetom v okviru društva Ivan Trinko, kar je postalo kasneje zaslužen patronat INAC v Vedadu, ki nudi pomoč našim kmetom in predvsem našim emigrantom.

Predan je bil tajnik ANPI za Vzhodno Benečijo. Od 1. januarja 1974 do konca leta 1985 je bil glavni in odgovorni urednik *Novega Matajurja*.

Pisal je ertice, novele, pesmi. Večkrat je sodeloval na Sejmu beneške pesmi na Lesah.

Poznan je predvsem kot avtor narečnih dram in komedij, ki jih je večkrat inoma uprizorilo Beneško gledališče, predvsem na Dnevih emigranta v Vedadu: *Modar hlapac* (1970), ki ga je igralo SSG iz Trsta (ponovitev v Vedadu 1979, Beneško gledališče); *Beneška ojcet* (1976, ponovitev 1997); *Emigrant* (1977); *Žganjarji* (1978); *Kaplan Martin Medermac* (priredba iz Bevkove knjige) (1980); *Prepoved* (1985). Večkrat je Predan v Beneškem gledališču igral glavne vloge. Po Radiu Trst A so bile izvedene vse njegove drame in komedije, *Emigrant* pa celo na ljubljanski TV. Predan je zaslužen tudi zato, ker je bil med tistimi pobudniki, ki so ustanovili Beneško gledališče in je bil tudi njegov predsednik.

Avtor je besedila znane beneškoslovenske himne *S strani Matajurja*, ki jo je uglasbil Ubald Vrabec. Predan je največ pisal po časopisih in revijah (Primorski dnevnik, Matajur, Novi Matajur, Trinkov koledar, Jadranski koledar); v Matajurju in Novem Matajurju je imel že več let staro in priljubljeno satirno rubriko *Piši Petar Matajurac*, napisal in objavil je v Primorskem dnevniku novelo *Usodni intermecc*, ki je bila kasneje ponatisnjena v Matajurju; v knjižni obliki je izšla njegova povest *Mali Ton ek no e biti "sclav"* (Trst 1971); deset njegovih pesmi je objavljenih v zbirki *Oj božime* (Vedad 1966), ki jo je sestavil Anton Birtič-Melanac; besedila Predanovih pesmi (6) za "Senjam beneške pesmi" so v zbirki *Pustita nam rože po našim sadit* (Trst 1984). Druga besedila so zbrana v knjigi *"Piše Petar Matajurac"* (Trst-Vedad, 1997) in *Doric, Pet gledaliških besedil Izidorja Predana* (Vedad-Špeter, 1998).

Pomembna je bila tudi njegova predavateljska dejavnost o problematiki Benečije: 1966 na študijskih dnevih v Dragi (Trst) in na več krajih, predvsem po Sloveniji, v Trstu in Gorici. Imel je referat na manjšinski konferenci v Trstu (1974) in nastopil je tudi na konferenci o etnično-jezikovnih skupinah v Vidmu 1978.

Za svoje delovanje je dobil več priznanj: odlika je OF 1971, odlika je boja in dela SKGZ 1979, medaljo za hrabrost predsedstva SFRJ 1981, odlika je svobode z zlatim listom, ki mu ga je dala ZKO Slovenije 1979, "garibaldinska zvezda" od VZPI-ANPI 1978.

(iz Primorskega biografskega leksikona)

GORENJE BARDO, TLE SE JE ZAČELA DORICJOVA POT

Leto 1948, je imeu 16 liet an je biu že vključen v Zvezo Slovenske Mladine v Benečiji

Lieto 1949, Demokracna fronta Slovencev: **prisoten**

Lieto 1950, ustanovna seja časopisa Matajur: **prisoten**

Lieto 1954, Socialistična fronta Slovencev: **prisoten**

Lieto 1954, Slovenska kulturno gospodarska zveza: **prisoten**

Lieto 1955, Ustanovitev društva Ivan Trinko: **prisoten**

Lieto 1956, Kamunski svet Garmak: **prisoten**

Lieto 1964, Dan emigranta: **prisoten**

Lieto 1971, Kamenica: **prisoten**

Lieto 1974, rojstvo Novega Matajurja: **prisoten**

Volitve za deželni svet FJK: **prisoten**

Volitve za Pokrajinski svet-Videm: **prisoten**

Zveza kmetov: **prisoten**

Patronat INAC-Čedad: **prisoten**

ANPI za vzhodno Benečijo: **prisoten**

Senjam beneške piesmi: **prisoten**

Beneško gledališče: **prisoten**

Manjšinska konferenca v Trstu: **prisoten**

Konferenca o etničnih-jezikovnih skupinah v Vidmu: **prisoten**

Primorski dnevnik: **prisoten**

Trinkov koledar: **prisoten**

Teritorialni odbor SKGZ za Benečijo: **prisoten**

.. na vsaki seji, na vsakem srečanju, kjer je bluo za pomagat našim ljudem, ...**prisoten, prisoten, prisoten.**

Kulturno društvo Rečan ni moglo ne počastit takega človeka, lietos ki Bardo, njega rojstna vas, je naša vas lieta.

Kupe Barjan, Garmiški kamun an Kulturno društvo Rečan smo si dal nalogo postaviti tole ploščo pru tle na Barde, kjer se je Doric rodil 7. maja 1932.

Lahko bi govoril ure an ure ob dielo, pisma, piesmi našega Doricja, od zgodbi, ki jih je pisu kot "Petar Matajurac" do drame "Emigrant", ki je na visoko raven parpejalo naše Beneško gledališče, od piesmi za Senjam beneške piesmi do referatu za konference, ki jih je imeu po treh sosiednjih deželah, od novinarskih člankov do knjige "Mali Tončič", kjer je orisu njega mlade lieta. Pa vse tuole njega pardielo je šele razstreseno an upamo, de s časom se bo vse zbralo takuo, de bomo mogli vsi zastopit, dost je pomagu naši majhani deželi.

Buj lahko ga je orisat kot človeka, takega kot smo ga vsi poznali. Vic ku kajšan se je obarnu do njega, kar je imeu kako težavo. So mi pravli, de kajšan krat je bla varsta ljudi, ki so čakali za guorit z njim: kmeti, emigranti, dieluci. Doric je gledu rešit težave naših ljudi an če nie mu, je za usakega imeu no dobro besiedo, znu je potroštat an dat upanje za iti napri buj lahko. Kar je ču za kako krivico, je skripu zobe od jeze: je biu arzstargu tiste ljudi, ki so bli zjuhi na probleme "njega" Benečanu. Kar je branu tiste pravice, ki jih niesmo še donas dobil, se je obarnu do nasprotniku z ostrimi besiedami, ki so mu paršle na usta direktno iz sarca. Njega misli an ideali so bli zlo globoki.

Ga poslušat na javnih manifestacijah, na prireditvah al pa konferencah se je zdielo imiet pred sabo ostrega človeka, pa nie bluo takuo. Doric je biu predvsem človek dobrega sarca, ki je tarpeu za krivice naših ljudi an tudi za krivice, ki jih buogi reveži tarpijo po cielem svietu. *"Zaradi tarplienja revežu san ratu komunist"*, takuo je pravu.

Kar človek prebiera njega piesmi zastope, kam so ga uliekli ideali an se čuje, de je biu človek veseu svojega življenja. U družbi, med parjatelju, je biu zabavan, je imeu ironično dušo an jo je znu lepuo nucat. Rad se je posmejau an tudi zapieiu četudi, takuo ki je sam pravu, nie biu zlo "intonan". Se je znu pokumrat, pa tudi se pohvalit, je znu potroštat parjatelje an jih zahvalit za dobro dielo, ki so ga napravli. Je biu pa nauošljui na tiste parjatelje, ki so bli buj mirni ku on: *"Ka bi rad dau za imiet tojo potarpežljivost!"* se je vič krat žalvu.

Njega ideje so ga pejale deleč od svojega idealnega življenja. Rodiu se je kimet in kmetija je bla njega velika "pašjon". Časi so bli pa taki, de je muoru iti na borbo, na borbo za naše pravice an mislem, de se šele napri bori za nas.

Kar me je srecju, me je veselo objeu an pogostu se zmišljavu na piesam "Bodi mož", ki jo je biu on napisu, an ist piela, na Sejmu beneške piesmi lieta 1980. Tista piesam mu je stala posebno par sarcu an ga je skarbielo, de se jo na pozaben: - *"..Ne bodi suženj hlapcev, ne hlapec žlice...-"* Ne, ne bom pozabila njega učilo, ne bom pozabila poti idealu, na katero me je nimar potisku, ne bom pozabila tistih liepih besied, ki jih je imeu za me, zadnjo, ki sma se srečala, an se je že napravju na dugo pot za iti tja, kjer sada v mieru počiva....

Donas smo tle za se spomnit na Doricja, ne samuo kot pesnika, tudi kot človeka velikega sarca. Upimo, de tale kamen na oстане edini spomin na Doricja, upimo, de vsi tisti, ki so ga častil, kar je biu med nam ga bojo častili še napri. Upimo, de tisti, ki so ga tlačli an nadlegoval, se bojo pogrivali an priznali njih griehie an de preca bomo dobili tiste pravice, za katere se je Doric tarkaj maltru. Upimo, de njega piesmi ostanajo v našem spominu kot piesmi velikega varuha naše majhane an liepe Benečije.

*Predsednica k.d. Rečan
Margherita Trusgnach*

Dobro vičur vsiem,

Vas pozdravjan u imenu Garmiškega kamuna in u imenu judi, ki gledajo branit našo kulturo in naš jizik.

Un saluto da parte dell'amministrazione comunale di Grimacco a tutti i convenuti per ricordare un nostro concittadino deceduto 4 anni fa sul Matajur, durante la festa degli Sloveni della Benečija.

Mislim, da je pametno na pozabit našega kamunskega človeka, ki je biu konsiljar na Občini Garmak, novinar in direktor Novega Matajurja, sindakalist.

Doric je tist domači človek, ki je biu u te parvi varsti za branit pravice slovenske manjšine u Nediških dolinah in u daželi.

Se je boru za pravice tu partite in na "Matajurju" priet in na "Novem Matajurju" potlè, brez se bat.

Parvi njega problem je biu branit naše ljudi an njega jizik.

Na morem pozabit, kar Doric je nardiu za naše ljudi, ki so imieli težave za udobit penšjon in za opravit druge burokratske opravila.

Mu muora dat čast, zak je biu nimar dišponibil za pomagat usian brez obedne diškriminacije.

Hvala liepa.

Šindak Garmiškega kamuna
Lucio Paolo Canalaz

BODI MOŽ

Bodi mož, bodi mož
v poštenosti, do kraja,
ne zlo, dobro
naj te navdaja.

Bodi mož,
ne nož,
ki reže na dva kraja.

Bodi mož, bodi mož,
ne zaradi kruha,
za pravico,
za resnico,
as imej in sluha.

Bodi mož, bodi mož,
brez hudobne hibe,
ne nastavlja mreže
za nedolžne ribe.

Bodi mož, bodi mož,
vsem kaži pravo lice,
ne bodi suženj hlapcev,
ne bodi hlapec žlice.

Bodi mož, bodi mož,
za šibke in za mo ne,
brez kolebanja in strahu
za izgubo vilc in žlice,
nikoli ne vzdigni prahu,
da skril bi obraz pravice.

Njega piesam je takuo zvonila kot njega misli. V prvi vrsti je gledu diet resnico, gledu je vsakega v obraz in je bil prepričan, da tudi tisti, ki so bili pred njim, so bili resni, in zatuo nie mu razumeti, zaki drugi jo na mislejo kot on. Gledu je zmieran prit do vsakega nasprotnika in ga prepričat, da je v napaki, da se skrivoa za grieham, da diela krivico pried samemu sebe kot drugim. Pa kar je vidu, da nie bluo možnost ga prepričati...

NE BODI RV

Ne živi sam zase,
sam zase živi samo rv!
Ne bodi gljuh
ob jokanju la nih otrok,
ne bodi slep ob obupu
mater,
ki jim ne vedo
kaj dati v usta!
Ne živi za jedilo,
pa pa jedi, da bi živel,
da bi od življenja dal loveštvu,
kar moreš in znaš.
uj trpe o loveštvo
in stori, kar moreš,
za njegovo odrešenje.
Sodi s svojo glavo
dobrote in grehe sveta,
ne nosi svojih možganov
v skladiš e "komande"
za drobtinice,
ki jih rv potrebuje
za svoje nepomembno življanje.
Ne skrivaj glave kot noj
v pesek pred resnico.
e no eš biti kot rv,
samo ena pot je pred tabo:
bodi lovek,
pa naj stane, kar stane!

”Pa naj stane, kar stane... “

Navsezadnje je popustu vsakemu, da gre po pot, po kateri ga je pejala svoja pamet.

Nie pa mu zamučat na krivice sveta, krivice, ki se ponavljajo in napadajo zmieran buozega reveža, ki težkuo prenaša svoje življenje. Takuo, četudi na široko in z humoristično viejo njega pesniškega uma, je napadu dostkrat vse tiste sile, ki so bile in so pruoti reševanju težav naših ljudi in naše zemlje.

SAMUO SMART MI LAHKO ZAPRE USTA

”... Sem tudi - in tuo viem - napoti, škomod za puno od njih, posebno tistim, ki nieso parjateljji naše slovenske skupnosti in so naspruotni progrešu naše Bene ije. Ti ljudje probajo na vseh sort viže utihniti muoj glas, mi zamašiti, zatisniti ali zapreti usta.

Ne bo šlo! Že od za etka sem poviedu, da bom graju, šinfu tiste, ki dielajo v politiki, kulturi an ekonomiji škodo našim ljudem, našim vasem in dolinam. Poviedu sem, da ne znam in ne poznam kompromesu. Zame sta pravica in resnica vi vriedna kot zlatuo...

Sem svoboden, sem fraj glas svobodnih ljudi ali tajšnih, ki tajšni želijo biti. Obedan naj ne prova zapreti mojih ust. To lahko stori samuo smart.

Za moje delo, za moje pisanje, za moje besiede donas kot v eraj odgovarjam sam, pred Buogom an pred svetom!...”

Vsaka vas, vsaka dolina, vsak brieg in potok naše zemlje je bil v njega sarcu in ljubil je vse, kar je bluo liepega, in tudi, kar je težilo. Je videl našo Benečijo, kot da bi bila ena sama stvar z Benečani, ena brez družih nie mogla živiet. Vsi se muormo potrudit, da ostane taka in da se varne tisto veselje, ki ankrat so imieli naši buogi starši.

VI STE ZASTOPILI

Vi ste zastopili, da brez frajnosti ni življenja, zatu ste dali svoje življenje za frajnost.

Ko je goriela Evropa,
ko so gorieli naši domuovi,
ko so ljudje — puni ljubezni do pravice —
tarpieli po je ah, po paražonih,
za bode im ”retikolatom“,
vi ste zastopili, kaj je bluo za narest.
Popadli ste za pušo
in takuo dali trošt in upanje v vstajenje
tistim, ki so bli martrani in ponižani.

Zastopili ste, da brez ljubezni ni življenja
in zavojo ljubezni do svoje zemjè in domovine
ste darovali svoja mlada življenja.

Zastopili ste, da arni oblaki parnašajo tu o,
zatu ste se tukli pruoti njim,
bratje objeti, vseh ras in nacionalnosti.
Tukli ste se pruo skupnemu sovražniku,
ki se je klicu nacifašizem.

Vi ste s svojo karvjo zaslužili,

da donas tle lahko govorimo,
da lahko izpri ujemo svojo kulturo,
od Kolovrata do Kanina,
od Sv. Višar do Adrijanskega morja.
Vi ste zastopili, da se spleja tudi umriet,
rajši kot hlapci živiet,
da se spleja tudi umriet
za buojši sviet,
in ker ste zastopili,
vam donas izpri ujemo svojo hvaležnost.

Od Kolovrata do Kanina, od Sv. Višarij do Adrijanskega morja, tale je bila njega dežela, tuole je ljubil vse njega življenje, od kar se je rodil na Gorenjem Barde, do kar nas je zapustil v Matajurje.

Matajur je bil njega simbol, njega znak:

...Kar sam se vraču od kateregakoli kraja pruoti duomu, ku sam zagledu Matajur, sam se razveselil, kjer sam seču doma...

mi je vičkrat ponovil, in ries: pod Matajurjem je naša lepa dežela.

NAZAJ V DOMA I KRAJ

Od Tera do Nediže je dežela,
kjer dragi je rodni moj kraj;
tam mamica pesmi mi je pela,
ko živel otroški sem raj.

Tam pustil zelene livade,
ker sila me gnala je v svet;
zapustil tam sanje sem mlade,
spomin moj tja vleče me spet.

Poznal sem tam dekle veselo,
ji vroče srce daroval;
bila je pomlad, je vse pelo,
ko fant sem pri njej vasoval.

Spominjam se lepe doline
in njenih zelenih livad;
deklet naših zdrave vrline,
tja vrnil nazaj bi se rad.

Dežela zavita v zelenje,
predragi je rodni moj kraj;
eprav je tam grenko življenje,
tja vrnil bi rad se nazaj.

Čutil je, da Matajur je bil in bo niek pokrù naše male dežele. In pod njo že tisoč in vič liet živijo Slovenci, in še živimo z našimi težavami, ki dostikrat so paršle na papir pod Doricjevim peresom.

Narvič mu je bluo težkuo videt našo mladino, ki se je trosila po vsi Evropi in tudi mimo nje. V Belgijanskih minah je vič ku kajšan Benečan zgubo življenje in tuole ga je pretreslo do kosti, da je celo dramo napisu, in iz tiste drame "Emigrant" je tole pismo, ki ga sin (v tujini) piše očetu, ki je ostu doma:

DRAGI TATA,

imeu ste ražon. Tle je vse arno, pa dielo težkuo an nagobarno.

Dug cajt mi je. ujem domotožje, nostalgijo po domu, po našem dobrem zraku, po naših son nih poljanah.

Tu se mi zdi, da so še ti žalostni, da ne prepievajo kot dol par nas.

Tle ne ujem doma ih zvonov, ne prepevanja naših piesmi. Vsak dan tisto an podobno dielo.

Kadar se vrnemo z diela živi an zdravi, zahvalimo Boga, da je šu dan sre no mimo, a se že bojmo, kaj bo parnesu drugi dan. Iz jame se vra arno rni kot zamuorci.

Parjateljji se poznamo samuo po glasu an po zobieh, e se kajšan posmieje.

Težak an granak je kruh, ki ga tle služimo.

Tle nardim kajšno lieto, potle se vrnem obdelovat naše son ne poljane.

Lepuo se imiejte z mamu. Varvite Marijo. Ne pustita jo same, da se ji ne bo kaj zgodilo.

Vas pru lepuo pozdravljam an objamem.

Vaš sin Marjo

Nediža, glavna naša beneška rieka, ki veselo teče po naši Benečiji je vičkrat zbudila fantazijo našega pesnika. Je čista in teče veselo, kot je hotel, da bomo mi Slovenci po naših dolinah, zdravi in veseli, pa tudi tardni in ponosni na naš kot in vse, kar je v njim. Samuo če bomo obdaržali našo identiteto, bomo lahko parjateljji naših sosedov.

NADIŽA

Pozdravljena, bistra Nadiža,
ki v skalovju izviraš na dan,
burno prihajaš v dolino,
od jutra se stekaš v poldàn.

Ob tebi smo zvesti Slovenci,
nikoli ne stre nas vihar,
smo isti kot tvoji studenci,
klonili ne bomo nikdâr.

Le teci, le teci, Nadiža,
med brati Slovenci vselej!
Matajur te pozdravlja z višave,
le teci, le teci naprej!

Odnosi v ravnino topel pozdrav,
ki vsem ga pošilja iskreni Slovan,
da bomo kot bratje širnih planjav,
da bode nas ljubil naš sosed Furlan.

FANTJE NADIŽE

Med Ruoncom in Tar étom
Nadiža je vmes,
smo fantje Slovenci
za vriskanje in ples.

Smo mojstri v ljubezni,
nam pravjo e é,
se z našo zvestobo
marskajšna spe é.

Fantje smo luštni,
ki znamo snubít,
tudi smo kuštni
za vince popit.

Kot pravi matjeji
hodimo na sled,
od rože do rože
pobiramo med.

Ko z rožice bele
med je pobran,
ta cvetka veneje,
ne u aka pudan.
Za rožico ovelo
ni nam ni mar,
vinjiko to belo
smo zbrali za par.

Če fantje naših dolin so bili za Doricja takuo pridni, tudi čče so bile v njega sarcu.

Pa ni šlo "za jih po rit parjemat", kot je on pravu, šlo je za globoko ljubezan za tiste, ki so zaries "daržale gor tri kantone od hiše" po naših vaseh. In vičkrat so ble žene tiste, ki so buj tarduo daržale za našo skupnost.

SRE A MOJA SI TI

Vstani gor, dekle veselo,
daj mi hitro svoj poljub,
ker jaz grem v juško deželo,
v sarcu nesem svoj obup.

Ko zadost bom jaz zaslužu,
k tebi spet se bom varnú
in pred tabo se zadužu,
da le tebe bom ljubíu.

Sarce moje hrepene e

zmieraj tebe si želi,
po vsem svetu iskal sem sre e,
sre a moja pa si ti.

Problemi, ki so tlačili Beneško ljudstvo so bili njega problemi.

Če v parvi varsti so ble socialne težave, takoj za njimi so ble narodne pravice. Gledu je resno jih reševat, pa tudi smešno, in dostikrat smieħ je bil buj prepričljivo, ku pamet

KADAR JE PARŠU V ŠUOLO DIREKTOR

Ankrat je paršu iz Vidma v našo dolino nieki šuolski direktor. Ta je teu, da bi znali naši majhni otroc vi , kot znajo veliki po drugih krajih. Vi pa veste, da obedan ne more napravrt buj dugega koraka, buj duge štopienje, kot ima dugo nogo.

Direktor je stopnu v šolo, kjer so se u ili otroci parve, druge an tre je elementarne klaše.

Šu je za katedro an se usednu.

”Sada vas bom vprašu nieke re i, da bomo videli, kaj ste se u ili an kaj znate,“ je jau majhnim otrokam.

”Ti,“ je pokazau s parstan na Miklavžovega Janeza, ki je sedel v drugi klopi, ”vstani gor!“.

Otrok vstane an se je vas tresu od strahu.

”Povej mi, katero je narbuj veliko pristaniš e, port v Italiji.“

Janez se ogledne po šuolarjih, potle za ne debelo gledat v direktorja an mu i.

”Nu, povej mi, saj ni tako težkuo!“

”Rim,“ odguori Janez.

Od zadnje klopi je niejšan znau odguorit na vprašanje an je pod glasan šepetu: ”Genova, Genova, Genova!“

Janez je biu previ dele od njega, da bi ga biu u. uli pa so ga drugi.

Direktor pokaže s parstan na šuolarja v tre ji klopi an ga buj ostro praša: ”Katero je glavno miesto, kapital od Italije?“

Ta šuolar, ki je u priešnje šepetanje zadnjega od klopi, je hitro odguoriu: ”Genova, Genova, Genova!“

Direktor se je huduo razjezu, obarnu se je do tre jega, ki nie še znu lepuo po italijansko, saj je hodu v parvo šuolo: ”Povej mi,“ mu je kuazu, ”duo je zapisu “Divino Komedijo”?“

Direktor ga je jezno an srepuo gledu. ”Povej mi!“ je še buj zarju, ko je mladi šuolar mu u.

”Ist, ist jo niesan napisu, ist nee, ist nee!“ mu je odguoriu an za eu jokat.

Na tuole direktor še buj razjezen zarjuje na mlado u iteljico: ”Gospodi na, vaši otroci so puno odzad!“

U iteljica se hitro obarne k šuolarjem an jin ukuaže: ”Otroci, vas prosim, napravite korak naprej!“

Tokrat gospuod direktor ni vi vzdaržal, popadu je klobuk, šu iz šole an jezno zalupnu vrata za sabo.

Šu je naravnost k šindaku an mu poviedu, kaj mu se je zgodilo: ”Kadar san adnega vprašu, kdo je napisu Divino Komedijo, je imeu kuražo odguorit, da jo nie on napisu“.

Direktor je vas razburjen an se briše puot s ela.

”Potolažite se, potolažite se, gospuod direktor,“ mu pravi šindak, ”ist poznam otroka, je pameten an pridan, a poznam tudi njega tata, ta je prava kanaja! On je kopac vsega, lahko da je on napisu tisto komedijo, ki pravite!“

Direktor je tudi šindaku zalupnu vrata. Še nikdar prej ni šeu takuo jezan an oparjen pruoti Vidmu kot tisti dan.

*V njega pesmi nie mogla manjkati družina, in še buj nie mogla manjkati mama.
Tudi ona je bila povezana z življenjam naših ljudi. Mama je zmieran bila v skarbeh, kar naši puobi so hodili
po sviete "s strebuhom za kruhom" kot je dostikrat ponavlju Doric, in vičkrat se je zgodilo, da so se naši
ljudje varnili damu, kar je bluo previç pozno.*

" Varse puobič, bodi pametan! Naj gre Buog pred tabo an za tabo "

so pravle mame

" Nikdar vič te na bom videla... "

in suze so se ulile...

POTLÈ' ŠE MAMA

Sam biu po sviete,
ženó an diete,
ženó an diete
pa pustu doma.

Pustu sam mamó,
staro an samo,
tata prezguoda
legnu je v grob.

Potlè še mama,
žalostna an sama,
žalostna an sama
za tatam je šla.

Sarce me pe e,
damu me vle e,
da bi poluožu
krancelj na grob.

Zda sam se varnu
mami poviedat,
mami poviedat
na britof sam šu:

"mama, oj mama,
na boš vi sama,
damu za zmieram
bom se varnù!"

Vičkrat v njegovih komedijah je gledu potroštat naše ljudi in dostikrat se jim je stuoru an posmejat. Narbuj je znu lepuo poviedat kake hude so ble njega otroške lieta in kakuo potarpežljivo so znali naši starši jih preživiet.

SARDELON

Osebe: Tinac, Mateuž; Gospodinja

Tinac:

Ja, ja, muoj Mateuž, tle se stegnema. Za kosilo sardelon an polenta, za južno polenta an sardelon, za ve erjo spet sardelon an polenta.

Mateuž:

Kaj ješ, Tinac, mizerja je mizerja, saj niemajo tudi oni ki buojšega za pod zob.

Tinac:

Je potrieba proteštat. Tisti, ki je previ dobar, se mu od zad ta gola vid. Puojdem rajš pekjat, ku bom takole dielu an takole živeu.

Mateuž:

Uoz kamana, uoz skale ti na pride mljeko. Ki ješ, e so buos judje. Al ješ salame?

Tinac:

Salama sma ist an ti!

Mateuž:

Potarpi, potarpi, Tinac, zaslužiš nebesa!

Tinac:

Potarpljenje je Božja mast an gorje tistemu, ki se muora z njo mazat.

Potarpi, potarpi... praviš. Tarpim že od kar sem živ.

Mateuž:

Al misliš, de ist na tarpim? Lepuo poslušajme. Doma smo zmieran imieli tajšno mizerjo, da se niso še miš redile. Mizerjo smo veganjal z rožarjam uoz hiše, a e smo jo pregnal skuoze urata, se je varnila po oknih nazaj. Bluo nas je tarkaj otruok, da kar so znesli te zadnje spat so te parvi že ustajal.

Tinac:

Kaj misliš, da par nas ni bluo glih takuo. Zmislim se, da je ankrate paršu naš buogi rajnik tata, Buog mu daj ve ni mir in pokoj, ves trudan od diela damu. Otrac smo sedieli po klopeh, za pe jo, po tleh. Bluo nas je ries puno. Tatu se mu je muoru mažurak narest. Zdielo se mu je, da nas je previ , zatuo je zarju: "Sada biežta juški otrac damu, mi bomo vi erjal!". Buožac, ni viedeu, da smo bli vsi njega. A ne. Sada sem se zmislil. Pruzapru nismo bli vsi njega. Med nami je biu sosiedu Ton i , a manjkala sta dva naša, ki sta bla tu vasi. Po ve erji smo za eli nagajat, razsajat. Tata se je razjezu an zarju: "Al se poberete vsi hitro ležat!". Za eu je odpinkuvat pas. Takuo smo šli hitro gor po štengah, da se je kadilo, da se je lomilo za nami. Vse pastieje so ble pune otruok. Use je margoljelo. Bluo nas je vi ku buhi. Kadar je paršu tata ležat, smo usi spali, samuo adan je cmiku, joku an uzdigavu glavo izpod koutre. "Pa ti zaki na spiš?" je spet strašnuo zarju, da smo sko il pu metra u luft.

"Nunac, ist nisam vaš!" mu je jo e odgovoriu otrok. Biu je sosjedu Ton i , ki je u velikim strahu uteku tudi on za nami gor po štengah.

Mateuž:

Ja, ja. Takuo je bluo. Niesmo imiel za jest an še tisto, ki smo jedli, je bluo slabo. Kadar smo šli od skliede, smo bli buj la ni, ku kadar smo šli jahnji.

Tinac:

Sada uarnimo se nazaj na sardelone. Boš videu, ki nardim, e jih parnese gospodinja še za kosilo.

Mateuž:

Ki nardiš?

Tinac:

Boš videu!

(Na oder stopi mlada gospodinja. Prinese kosilo v lepi beneški pletenici.)

Gospodinja:

Sem vama parnesla kosilo, pridita jest!

(Tinac in Mateuž odložita kose, osunjak in se usedita k pletenici. Tinac vzame iz pletenice steklenico vina in kozarec. Nalije in ponudi Mateužu. Mateuž izpije kozarec, ne da bi ga odložil od ust. Tudi Tinac napravi takuo. Gospodinja ju gleda. Tinac seže spet z roko v pletenico. Vzame zavitek - paket - in za ne odvijat papir. V rokah se mu znajde sardelon.)

Gospodinja:

"Buog vama požegni!"

Tinac:

(Debelo gleda sardelon)

"Taužentstuodevetindevetdeset hudij ju, spet sardelon!" *(Obrne se do gospodinje, jezno):* "Buog žegni, Buog žegni! Pravo rie . Al misliš, da njema Buog drugega diela ku žegnavat toje sardelone. Ma Božja Madona, al imate muorje pred hišo, da vam ne maj manjkajo!"

(Se prestopi do Mateuža in mu pokaže sardelon pod nos)

"Al ga vidiš?"

Mateuž:

Vidim ga, vidim. Saj niesam sljep!

Tinac:

"Lepuo ga pogled. Do sada je plavu an od sada napri bo pa plu!"

(Varže sardelon z vso silo po zraku, popade koso in osunjak in gre. Isto napravi Mateuž.)

Gospodinja:

(Ostane sama pred mikrofonom): "Kaj ne bota sjekla, oj Marija devica!"

Tinac:

(Se povrne k mikrofonu): Ušafi koze, da ti jo popasejo, jest in Mateuž ne boma vi sjekla za sardelone!

Kar se človek parbliža k starosti, dostokrat se obarne in gleda nazaj in vide puno reči: dobro dielo in pardiolo, pa tudi napake; veselje, pa tudi krivice; sonce, pa tudi daž, in vse tuole ga potiska za kiek napraviti, de ostane kot dediščina za svoje ljudi, za svoje parjatelje, da jim bo buj lahko zbrat pravo pot za iti napri in dosežt tiste cilje, ki sam nie uresničil.

Tudi Doric je imel pred sabo tisti dan, ko mi bomo muorli živeti tudi brez njega, in je vičkrat nam gledal poviedat, kuo in ki je bluo važno za nas in kaj je bluo nam škodljivo, pa še enkrat nam je dal njega znak s pesmijo, s tisto pesmijo, za katero en drugi naš veliki človek je napravu glasbo: Don Rino Marchig.

V teli piesmi so nam skupaj poviedali, kakuo muormo živiet, če hočemo preživiet...

SLOVENCİ, İMEJMO SE RADİ

Slovinci, imejmo se radi,
naj stari al mladi
v dolinah naših zelenih,
kjer vse lepo rodi.

Oj bratje, ujte mi željo,
ki iz srca hrepeni:
nam Bog obvari vso zemljo
in pametne ljudi.

Jest ljubim svojo rojstno vas,
kjer pieli smo na glas,
jest ljubim, kar je našega,
vse, kar je lepega.

Na briegu pasu sem uce,
kjer je zeleni dob,
tam mame moje ve ni grob,
tam je moje sarce.

DORICJU

*En vrt, pun lešče.
Samuo ena roža se je lotila
pruoti nji in se gledala branit
in dajala kuražo
tudi drugim rožam,
ki so klavarno tarpiele pod plevelom.
"Vstanita! Stopita na dan!"
In tisti vrt je ratu pun rož,
ki so se aršerile po dolinah
in se še šierijo.
Na žalost tista roža je zaspala,
pa nje sienje bo še rodilo.
Doric! Tvoje besiede bojo rodile za te,
kier so pune ljubezni,
jubezni do tvojega naroda,
do tvoje zemlje, do tvojih idej.*

Aldo Klodi

*Pustil nam je pesem S strani Matajurja, ki jo je uglasbil Ubald Vrabec, ki je že poslala naša beneška himna.
Poslušajmo jo še ankrat.*

S STRANI MATAJURJA

S strani Matajurja nebo se jasni,
po temnih oblakih spet sonce žari.
Pokonci, Slovenci, stopimo na dan,
veselo zapojmo, saj no je za nam.

Za nam je trpljenje, ne bo vi krivic,
korajžno v življenje iz ve nih temnic.
Vsi bratje na svetu si dajmo roko,
nam sre a ljubezni razsvetli oko!

S strani Matajurja nebo se jasni,
po temnih oblakih spet sonce žari.
Pokonci, Slovenci, stopimo na dan,
veselo zapojmo, saj no je za nam.

Našemu pesniku u spomin

Gorenje Bardo (Grmek), 30.09.2000

izdalo: Kulturno društvo Re an (Lese, Grmek)

ob postavitvi spominske ploše v rojstni vasi

Izidorja Predana - Doricja

in pesniškem ve eru

V NEBU LUNA PLAVA, 2000

izbor pesmi in vezni tekst: Aldo Clodig

uredila: Lucia Trusgnach (KD Ivan Trinko)